

La tesi doctoral d'Antònia Juan Vicens ofereix una visió global dels tallers d'artesans de la pedra i l'escultura gòtica mallorquina

La recerca *Els artesans de la pedra i l'escultura arquitectònica. Mallorca c. 1390-1520*, defensada a la Universitat de les Illes Balears, planteja un estudi sociològic del col·lectiu de treballadors de la pedra i una anàlisi sistemàtica de les tipologies, els repertoris iconogràfics i els aspectes formals del conjunt d'obra conservat entre final del segle XIV i l'inici del segle XVI, així com de la seva evolució

Palma. Maig de 2012

La tesi doctoral d'Antònia Juan Vicens, defensada a la Universitat de les Illes Balears, planteja per primera vegada una visió global de l'escultura arquitectònica mallorquina des de final del XIV a principi del segle XVI i dels tallers d'artesans que la treballaren. La recerca *Els artesans de la pedra i l'escultura arquitectònica. Mallorca c. 1390-1520* inclou un estudi sociològic sobre el col·lectiu d'artesans de la pedra i una anàlisi sistemàtica tant dels tallers actius en aquest període com del conjunt de l'escultura arquitectònica, per intentar superar la visió fragmentària de la realitat escultòrica mallorquina, eclipsada per la figura de Guillem Sagrera.

La investigadora Antònia Juan, autora de la tesi. Foto: UIB

La tesi l'ha dirigit la doctora Sebastiana Sabater Rebassa, professora titular del Departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts de la UIB, i s'ha fet en el marc del projecte de recerca *Guillem Sagrera i l'escultura arquitectònica del segle XV*.

La recerca d'Antònia Juan se centra en una de les etapes més interessants i més destacades, qualitativament i plàsticament, de la producció artística mallorquina. Especialment pel que fa a les peces, però també quant als efectius humans que les produïren, els anomenats *lapiscidae* (terme darrere el qual s'amaguen els picapedrers, trencadors, entalladors, arquitectes, escultors...). A més, la tipologia escultòrica que s'analitza en el marc d'aquesta tesi doctoral és una de les més desconegudes no sols en l'àmbit illenc sinó també en els àmbits estatal i europeu, atesa la manca d'estudis sistemàtics sobre aquest objecte d'investigació. Aquest darrer fet és degut a la consideració marginal que fins fa relativament poc la crítica tradicionalment li havia adjudicat.

Els artesans

De l'estudi sociològic del col·lectiu d'artesans de la pedra, entre d'altres qüestions, s'ha conclòs principalment que s'englobaven en la mitjana de l'artesanat medieval. Els membres més destacats i que treballaven sota els patrocinis reial, eclesiàstic i municipal gaudien d'un prestigi, d'una consideració social i d'un nivell econòmic als quals la resta era del tot aliè. Al marge d'aquest

La tesi doctoral d'Antònia Juan Vicens ofereix
una visió global dels tallers d'artesans
de la pedra i l'escultura gòtica mallorquina

limitat nombre de mestres, ni la societat ni el mateix col·lectiu eren conscients de la seva vàlua i de la important aportació que la seva professió feia a la societat. L'interès de pujar en l'escala social s'intueix en els matrimonis que concertaven per a les seves filles i en les professions que elegien per als seus fills, les quals, contràriament al que la historiografia tradicional defensava, sovint es trobaven al marge del seu propi ofici.

L'estudi ha donat com a resultat la sistematització d'un total de vint-i-sis tallers en actiu, a més d'aquells que treballaren a l'entorn de la catedral, que n'aglutinaren d'altres i que sens dubte foren el més importants i prestigiosos de l'època.

Respecte dels artesans de la pedra forans i estrangers es conclou que la seva presència fou una constant al llarg del període analitzat, aspecte aquest que té el seu reflex en la producció escultòrica de l'època. En la seva major part procedien de les actuals França i Itàlia així com de distints territoris de la península Ibèrica. Entre final del segle XIV i el primer quart del XV predominaren els d'origen gàl·lic i/o nòrdic mentre que a partir de la segona meitat del XV i principi del XVI predominaren els italians, just després de tenir documentada en terres itàliques la presència de Guillem Sagrera i el seu taller, el més important de la baixa edat mitjana a Mallorca. Aquest fet és indicatiu del prestigi que allí assoliren els mestres illencs, la qual cosa va afavorir que els italians es traslladassin a l'illa per aprendre i perfeccionar l'ofici.

L'obra

Pel que fa a l'escultura arquitectònica, l'estudi sistemàtic de tipologies, repertoris iconogràfics i aspectes formals ha donat com a resultat el coneixement íntegre a distints nivells d'aquest tipus de producció de la qual fins aleshores només se'n tenia un coneixement parcial. Pel que fa a l'originalitat de les peces, les claus de volta dels finestrals de la Llonja s'erigeixen en els exponent més interessants qualitativament i compositivament parlant de tota la Corona d'Aragó. Quant als repertoris iconogràfics, les preferències de la societat illenca eren envers els temes neotestamentaris, especialment els relacionats amb la Mare de Déu i les figures angèliques en correspondència amb altres territoris extrail·lencs.

Quant a la correspondència entre tipologia i iconografia, es conclou que a les peces més importants

Clau de volta. Església de Sant Jaume, Palma.

Cul de llàntia. Sala capitular del convent de Santa Margalida, Palma.

La tesi doctoral d'Antònia Juan Vicens ofereix
una visió global dels tallers d'artesans
de la pedra i l'escultura gòtica mallorquina

des del punt de vista estructural s'hi esculprien temes religiosos, mentre que els temes profans i els menys rellevants es reservaven per a les peces que desenvolupaven un menor pes estructural en el si de l'edifici.

Pel que fa a l'evolució estilística de l'escultura arquitectònica, es conclou que aquesta es desenvolupà paral·lelament a la resta de territoris continentals amb l'excepció que a final del segle XV i principi del XVI, quan varen assoliren un gran èxit els corrents flamenc i germànic, Mallorca en restà al marge. Cosa que probablement és deguda a la nul·la presència d'artistes nòrdics durant aquesta darrera etapa i, en contrapartida, al considerable nombre d'italians documentats.

L'estudi, en definitiva, resol el buit que hi havia en el coneixement d'una part de la història de l'art insular i atorga als artistes i a les obres el lloc que els correspon en el marc artístic general.

*Clau de volta
al finestral de
la Llonja,
Palma.*

*Mènula del
portal del
Mirador de la
Seu, Palma.*

Referència de la tesi

Títol: Els artesans de la pedra i l'escultura arquitectònica. Mallorca c. 1390-1520

Autora: Antònia Juan Vicens

Programa de doctorat: Història-Història de l'Art

Àrea de coneixement: Història de l'Art

Departament: Ciències Històriques i Teoria de les Arts

Directora: Sebastiana Sabater Rebassa

Qualificació: Excel·lent cum laude

Membres del tribunal

Presidenta

Dra. Catalina Cantarellas Camps
Departament de Ciències Històriques
i Teoria de les Arts
Universitat de les Illes Balears

Secretària

Dra. Maria Barceló Crespí
Departament de Ciències Històriques
i Teoria de les Arts
Universitat de les Illes Balears

Vocals

Dr. Amadeo Serra Desfilis
Departament d'Història de l'Art
Universitat de València

Dra. Maria Rosa Terés Tomàs
Departament d'Història de l'Art
Universitat de Barcelona

Dr. Gennaro Toscano
Departement des Conservateurs
Institut National du Patrimoine (França)

Publicacions relacionades

JUAN VICENS, A. «Noves dades sobre un lapiscida basc: Joan dez Payti (1504)» a *BSAL*, 63. 2007. Pàg. 239-248.

JUAN VICENS, A. «Presència de lapiscidae italians a Ciutat de Mallorques durant la segona meitat del segle XV i principis del XVI», a BARCELÓ CRESPI, M. (coord.). *El Regne de Mallorca: cruïlla de gents i de cultures (segles XIII-XV)*. (XXVI Jornades d'Estudis Històrics Locals. Palma, 14-16 de novembre de 2007). Palma. IEB. 2008. Pàg. 257-271.

JUAN VICENS, A. «Un artesà del gremi dels treballadors de la pedra al servei de la ciutat» a *BSAL*, 65. 2009. Pàg. 69-80.

JUAN VICENS, A. «L'escultura arquitectònica a l'església parroquial de Sant Jaume de Palma: un patrimoni oblidat», a SABATER REBASSA, T.; CARRERO SANTAMARÍA, E. (coord.). *La Ciutat de Mallorca i els segles del gòtic* (XXVIII Jornades d'Estudis Històrics Locals. Novembre, 2009). IEB. Palma. 2010. Pàg. 169-188.

JUAN VICENS, A. «Influencias artísticas e intercambio de artistas entre Nápoles, las islas occidentales itálicas y las islas orientales hispánicas» a *Miscelánea Medieval Murciana*, XXXIV. 2010. Pàg. 33-43.

JUAN VICENS, A. «La figura del 'Maestro de las obras de la ciudad' de una Urbs medieval: el caso de Mallorca», a ARÍZAGA BOLUMBURU, Beatriz; SOLÓRZANO TELECHEA, Jesús A. (ed.). *Construir la ciudad en la Edad Media*. IER. Logroño. 2010. Pàg. 357-371.